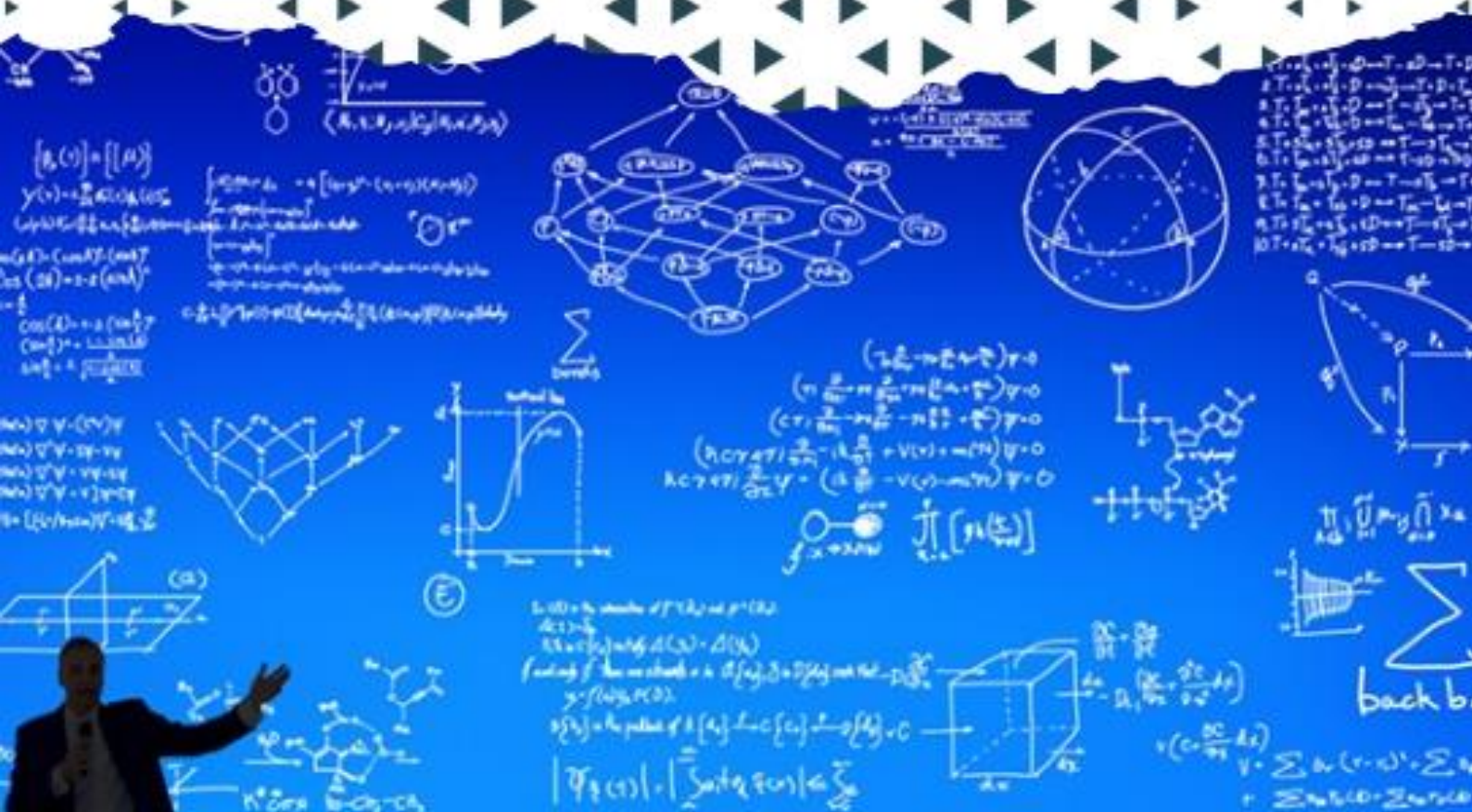

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

Google Scholar doi

zenodo

OpenAIRE

+998335668868

<https://innoworld.net>

2025

**«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI**

**«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2025-YIL № 3-SONLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI**

**ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION**

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

QARZ MABLAG'LARI HISOBIGA MOLİYALASHTIRISH**Anvarov Nozimjon Maxsudbek o'g'li**

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Andijon fakulteti

"Mutaxassislik, ijtimoiy –gumanitar

va aniq fanlar" kafedrasi katta o'qituvchisi

nozimanvarov40@gamil.com Tel:(+99897)-988-22-77**Mamarizoyev Nodirbek Nizomiddin o'g'li**

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Andijon fakulteti

"Moliya va moliyaviy texnologiyalar"

yo'nalishii 4-bosqich talabasi

miranshoxnodirov@gmail.com Tel:(+99891)-669-69-50

Annotatsiya Ushbu maqolada qarz mablag'lari hisobiga moliyalashtirishning iqtisodiyotdagi o'rni, uning afzallik va cheklavlari, shuningdek, O'zbekistonda bu yo'nalishdagi amaliyot tahlil qilinadi. Qarz mablag'lari korxonalar uchun muhim moliyaviy manba bo'lib, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, innovatsion loyihalarni amalga oshirish hamda iqtisodiy o'sishni tezlashtirish imkonini beradi. 2025-yil holatiga ko'ra, O'zbekiston korxonalarining 47 foizi faoliyatini qarz asosida moliyalashtirgan. Maqolada xalqaro va milliy tajribalar asosida qarz mablag'laridan samarali foydalanish yo'llari ko'rsatib o'tilgan. Ushbu ish, iqtisodiy subyektlar uchun qarz mablag'laridan foydalanishni optimallashtirishga ma'lum darjadagi tavsiyalr bilan cheklangan lekin moamolarga yechim qidirishgaqaratilgan.

Kalit so'zlar: Qarz mablag'lari, Moliyalashtirish, Investitsiya, Kredit siyosati, Tashqi qarz, Ichki qarz, Moliyaviy barqarorlik, Iqtisodiy o'sish, Qarz yuklamasi, Raqamli moliya

Аннотация В статье рассматривается роль финансирования за счет заемных средств в экономике, его преимущества и ограничения, а также практика применения в Узбекистане. Заемные средства служат важным источником капитала для предприятий, обеспечивая расширение производства и внедрение инноваций. По состоянию на 2025 год 47% узбекских предприятий финансируют свою деятельность за счет заемных ресурсов. В работе также анализируются международный и национальный опыт эффективного использования заемного капитала.

Ключевые слова: Заёмные средства, Финансирование, Инвестиции, Кредитная политика, Внешний долг, Внутренний долг, Финансовая устойчивость, Экономический рост, Долговая нагрузка, Цифровые финансы.

Abstract This article analyzes the role of debt financing in the economy, its advantages and limitations, and the practice of using borrowed funds in Uzbekistan. Debt funds are an essential source of financing for enterprises,

allowing expansion of production and implementation of innovative projects. As of 2025, 47% of Uzbek enterprises use debt-based financing. The paper also discusses national and international practices for efficient debt capital management.

Keywords: Borrowed funds, Financing, Investment, Credit policy, External debt, Domestic debt, Financial stability, Economic growth, Debt burden, Digital finance.

Kirish

Qarz mablag'lari iqtisodiy subyektlar uchun muhim moliyaviy manba hisoblanadi. Ular orqali yangi investitsiyalar amalga oshiriladi, ishlab chiqarishni kengaytirish va innovatsiyalarni joriy etish imkoniyati yaratiladi. Qarzdorlik, shuningdek, moliyaviy barqarorlikka ta'sir etuvchi asosiy omil hisoblanadi. Ushbu tezisda qarz mablag'lari hisobiga moliyalashtirish jarayonlari va ularning iqtisodiy ta'siri chuqur o'rganiladi. Qarz mablag'lari iqtisodiy rivojlanish jarayonida muhim rol o'ynaydi. Ular korxonalar va davlatlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Qarzdorlik orqali amalga oshiriladigan investitsiyalar iqtisodiy o'sishning asosiy manbalaridan biridir. Biroq, qarz mablag'laridan samarali foydalanish uchun ularning ijobiy va salbiy tomonlarini ham hisobga olish zarur. 2025-yilga kelib, global iqtisodiyotda **qarz mablag'lari orqali moliyalashtirish** iqtisodiy o'sish va investitsiya jarayonlarini qo'llab-quvvatlovchi asosiy mexanizmlardan biriga aylandi. Bugungi kunda jahon bo'yicha korxona va davlat sektorining umumiy qarz hajmi **98 trillion AQSh dollaridan oshgan** bo'lib, bu global yalpi ichki mahsulot (YAIM)ning 112 foizini tashkil etadi (World Bank, 2025). Rivojlangan mamlakatlarda, jumladan AQSh, Yaponiya va Germaniyada qarz mablag'lari iqtisodiy faoliyatning muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. Chunki qarz – bu nafaqat majburiyat, balki ishlab chiqarish hajmini kengaytirish, bandlikni oshirish va yangi texnologiyalarni joriy etish uchun zarur resursdir.

So'nggi yillarda **O'zbekiston iqtisodiyoti** ham jadal o'sish bosqichida bo'lib, davlat hamda xususiy sektor uchun qarz asosidagi moliyalashtirish mexanizmlari kengaymoqda. **O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining** 2025-yilgi ma'lumotlariga ko'ra, milliy iqtisodiyotda **korporativ sektorning qarz portfeli 284 trillion so'mga** yetgan bo'lib, bu 2023-yilga nisbatan qariyb 38 foiz o'sishni anglatadi. Bunda davlat kafolatidagi xalqaro kredit liniyalari, tijorat banklari tomonidan ajratilayotgan uzoq muddatli kreditlar hamda korxonalar obligatsiya emissiyalari muhim o'rin tutmoqda. Shuningdek, qarz moliyalashtirishning o'sishi iqtisodiy siyosatning barqarorligi bilan ham bog'liq. 2023–2025-yillarda

O'zbekistonda **makroiqtisodiy islohotlar** amalga oshirildi, natijad kredit stavkalari pasaytirildi, investitsion muhit yaxshilandi va xususiy sektor uchun qarz olish imkoniyatlari kengaydi. Ayni paytda, qarzning haddan ortiq oshishi moliyaviy barqarorlikka xavf tug'dirishi mumkinligi

sababli, **qarz siyosatini oqilona boshqarish** masalasi iqtisodiy xavfsizlikning asosiy omiliga aylandi.

Qarz mablag'lari hisobiga moliyalashtirish bugun O'zbekiston uchun ikki yoqlama ahamiyat kasb etmoqda:

1. Iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi manba sifatida;
2. Moliyaviy mustaqillik va qarz xavfini muvozanatlashtiruvchi mexanizm sifatida.

Qarz mablag'larining mohiyati va turlari

Qarz mablag'lari — bu korxona yoki davlat tomonidan tashqi manbalardan vaqtincha jalb qilinadigan moliyaviy resurslar bo'lib, ular qaytarish va foiz to'lash majburiyati asosida taqdim etiladi. Ushbu mablag'lar ishlab chiqarish jarayonini qo'llab-quvvatlash, aylanma mablag'larni to'ldirish, investitsion loyihalarni moliyalashtirish va infratuzilma rivojiga yo'naltiriladi.

Iqtisodiy adabiyotlarda qarz mablag'lari ikki asosiy toifaga bo'linadi:

- **Ichki qarz mablag'lari** – mamlakat ichidagi tijorat banklari, obligatsiya bozori, sug'urta kompaniyalari va boshqa mahalliy investorlar orqali jalb qilinadigan moliya resurslari.
- **Tashqi qarz mablag'lari** – xalqaro moliya institutlari (Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi, Osiyo taraqqiyot banki), xorijiy hukumatlar va investitsion tashkilotlardan olinadigan kreditlar.

O'zbekiston amaliyotida ichki qarz manbalari so'nggi yillarda jadal o'smoqda. 2023–2025-yillar davomida ichki qarz hajmi 115 trillion so'mdan 156 trillion so'mga oshgan. Shu bilan birga, tashqi qarz ham 90 trillion so'mdan 128 trillion so'mga ko'tarilgan. O'zbekiston amaliyotida ichki qarz manbalari so'nggi yillarda jadal o'smoqda. **2023–2025-yillar davomida ichki qarz hajmi 115 trillion so'mdan 156 trillion so'mga oshgan. Shu bilan birga, tashqi qarz ham 90 trillion so'mdan 128 trillion so'mga ko'tarilgan.**

1-Jadval

O'zbekistonda qarz mablag'lari hajmining o'sish dinamikasi (trln so'mda)

Yil	Ichki qarz	Tashqi qarz	Umumiy o'sish (%)
2023	115	90	-
2024	132	110	18,7
2025	156	128	19,3

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, har ikki turdagi qarz manbalari barqaror o'sish sur'atlarini namoyon etmoqda. Bu O'zbekiston iqtisodiyotining qarz asosida moliyalashtirish salohiyati ortib borayotganini anglatadi.

O'zbekistonda qarz asosida moliyalashtirish amaliyoti

O'zbekiston so'nggi yillarda qarz asosida moliyalashtirish mexanizmlarini bosqichma-bosqich kengaytirmoqda. Davlat sektori doirasida **Davlat qarzini boshqarish agentligi** faoliyati kuchaytirilib, qarzning

maqsadli ishlatilishi ustidan nazorat tizimi takomillashtirildi. Shu bilan birga, xususiy sektor ham korporativ obligatsiyalar chiqarish, bank kreditlari olish va xalqaro moliyaviy institutlardan investitsion qarzlar jalb etish orqali faoliyatini kengaytirmoqda.

Misol uchun:

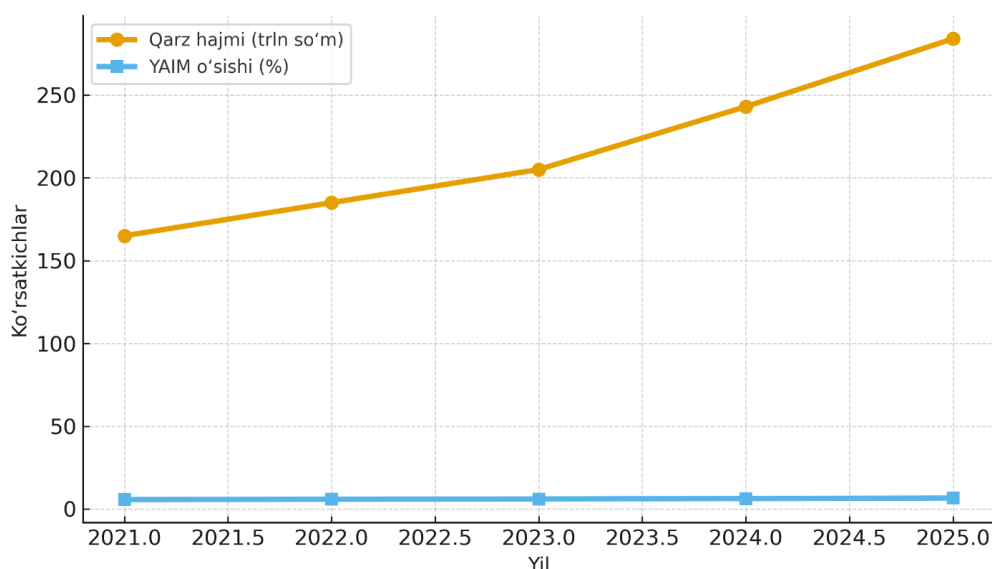
- **Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi** 2025-yilda sanoat loyihalariga 2,3 mlrd AQSh dollari miqdorida qarz ajratgan;
- **Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC)** tomonidan O'zbekistonning 8 ta yirik korxonasiga 500 mln dollarlik kredit liniyasi ochilgan;
- **Uzum Bank** va **TBC Bank** kabi moliyaviy texnologiyalar asosidagi tijorat banklari raqamli kreditlash mexanizmlarini joriy etmoqda.

Shuningdek, **kichik va o'rta biznes** subyektlarini qarz mablag'lari bilan qo'llab-quvvatlash milliy iqtisodiyotda muhim yo'nalish sifatida belgilandi. 2025-yilda ushbu sektor uchun ajratilgan kreditlar umumiy kredit portfelining 32 foizini tashkil etgan.

Qarz mablag'lari iqtisodiyotning turli tarmoqlarida samarali qo'llanmoqda, jumladan:

- sanoat ishlab chiqarishini modernizatsiya qilish;
- infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish;
- "yashil iqtisodiyot" dasturlarini qo'llab-quvvatlash;
- eksport salohiyatini oshirish.

1-chizma. O'zbekistonda qarz hajmi va YAIM o'sish sur'atlari o'rtasidagi bog'liqlik

1-chizma. O'zbekistonda qarz hajmi va iqtisodiy o'sish sur'atlari o'rtasidagi bog'liqlik (muallif tomonidan tuzilgan).

Diagrammadan ko'rinib turibdiki, qarz mablag'lari hajmining ortishi iqtisodiy o'sish bilan bevosita bog'liq. Bu esa qarz siyosatini to'g'ri rejalashtirish, resurslarni ishlab chiqarish sektori va innovatsion tarmoqlarga yo'naltirish orqali yuqori samaradorlikka erishish mumkinligini ko'rsatadi.

Agar qarz mablag'lari samarasiz yo'naltirilsa, bu iqtisodiyotda qarz yukining oshishiga olib keladi. Shu sababli, davlat qarzini boshqarish strategiyasida **foydalilik va xavfsizlik muvozanati** tamoyili ustuvor ahamiyatga ega.

Xulosa. Qarz mablag'lari hisobiga moliyalashtirish iqtisodiy rivojlanish uchun muhim vosita bo'lib, uning samarali boshqarilishi iqtisodiyotning barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlaydi. Ushbuda keltirilgan ma'lumotlar orqali iqtisodiy subyektlar qarz mablag'laridan yanada samarali foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishlari mumkin. Qarzdorlikni boshqarish va tavsiya etilgan strategiyalarni amalga oshirish orqali iqtisodiy subyektlar moliyaviy barqarorlikni saqlab qolishlari mumkin. Shuningdek, qarz mablag'larining salbiy ta'sirlaridan qochish uchun ehtiyotkorlik va strategik rejalashtirish zarurligi ta'kidlangan.

Qarz mablag'lari hisobiga moliyalashtirish korxonalar va davlat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda 2023–2025 yillarda qarz siyosati izchil tarzda amalga oshirilmoqda va iqtisodiy modernizatsiyaga hissa qo'shmoqda.

Kelgusida samaradorlikni oshirish uchun quyidagilar tavsiya etiladi:

- qarz mablag'larini investitsion loyihalarga yo'naltirishda ustuvor sohalarni aniqlash;
- tashqi qarz hajmini nazoratda saqlash, lekin ichki kredit resurslarini kengaytirish;
- korxonalar uchun qarz mablag'laridan foydalanish bo'yicha moliyaviy savodxonlikni oshirish;
- qarz va grant mablag'lari o'rtasidagi balansni ta'minlash;
- "yashil" va innovatsion sohalarni qarz asosida qo'llab-quvvatlash.

Shu tariqa, qarz mablag'lari iqtisodiyot uchun zarur moliyaviy manba bo'lib, ularni oqilona boshqarish O'zbekistonning barqaror iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Central Bank of the Republic of Uzbekistan. (2025). *Macroeconomic Review and Debt Management Report 2025*. Toshkent.
2. World Bank. (2025). *Uzbekistan Economic Update: Sustainable Growth through Debt Financing*.
3. UNCTAD. (2024). *World Investment Report 2024: Financing for Development*.
4. Deloitte. (2025). *Global Debt Market Outlook 2025*.
5. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. (2024). *Davlat qarzini boshqarish bo'yicha yillik hisobot*.
6. IMF. (2023). *Public Debt and Financial Stability in Emerging Markets*.
7. Asian Development Bank. (2025). *Uzbekistan: Economic Outlook and Fiscal Policy Update*.